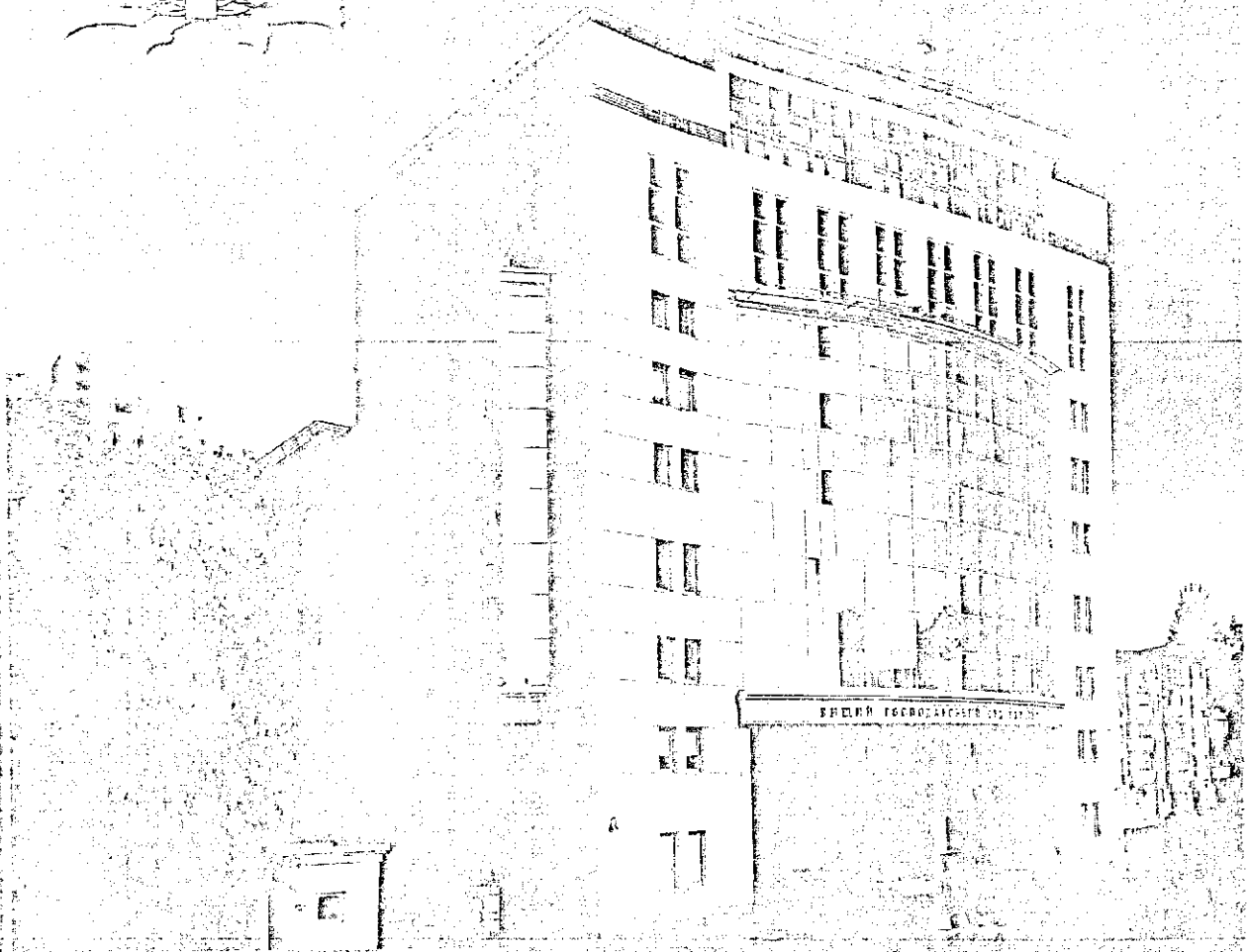

8/2013

ВІСНИК ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

ОФІЦІЙНИЙ ДРУКОВАНИЙ ОРГАН
ВЕЛИКОГО ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ УКРАЇНИ

ЗМІСТ

Указ Президента України від 08.10.2013 № 548/2013 «Про відзначення державними нагородами України з нагоди Дня юриста» (<i>витяг</i>)	6
Законодавчий та нормативний матеріал	
Закон України від 19.09.2013 р. № 590-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору»	7
Науково-реферативні огляди та узагальнення судової практики	
Інформаційні та оглядові листи Вищого господарського суду України	
Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 10.10.2013 № 01-06/1473/2013 «Про деякі питання співвідношення правових позицій, викладених в інформаційних листах Вищого арбітражного суду України та Вищого господарського суду України і в постановках пленуму Вищого господарського суду України»	9
Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 30.10.2013 № 01-06/1556/13 «Про рішення Європейського суду з прав людини, які набули статусу остаточних»	9
Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 14.11.2013 № 01-06/1645/13 «Про рішення Європейського суду з прав людини, яке набуло статусу остаточного»	17
Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 19.11.2013 № 01-06/1657/2013 «Про доповнення Інформаційного листа Вищого господарського суду України від 15.03.2011 № 01-06/249 «Про постанови Верховного Суду України, прийняті за результатами перегляду судових рішень господарських судів»	18
Огляд лист Вищого господарського суду України від 19.11.2013 № 01-06/1658/2013 «Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України)	20
Науково-практичний коментар рішень та постанов господарських судів України	
Довідка за результатами узагальнення судової практики вирішення спорів про корпоративне управління та реалізацію корпоративних прав (<i>Кот О. В., Лукомська О. В.</i>)	29
Про стягнення збитків, завданих державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства (<i>Хомченков Д. М.</i>)	37
Про захист ділової репутації та спростування інформації (<i>Хомченков Д. М.</i>)	42
Про стягнення безвідставно сплачених коштів (<i>Хомченков Д. М.</i>)	46
Про стягнення основної заборгованості, пені, інфляційних втрат, 3% річних за поставлену теплову енергію у вигляді гарячої води (<i>Хомченков Д. М.</i>)	49
Сторінка вченого (огляди законодавства, судоустрою та судочинства, організації діяльності господарського суду)	
<i>Руденко М. В.</i> Концептуальні (базові) питання представництва прокурором інтересів держави або громадянина в господарському суді	53
<i>Бринцев О. В.</i> До питання про визначення поняття господарської діяльності	63
<i>Буткевич О. Б.</i> Проблеми господарсько-правового забезпечення розвитку рибної галузі України	68
<i>Кузьмич О. Я.</i> Особливості припинення зобов'язань з договору на користь третьої особи на підставі юридичних фактів, настання яких залежить від волі контрагентів	75
<i>Токунова А. В.</i> Удосконалення системи джерел регулювання міжнародного факторингу	82

<i>Швець В. О.</i> Форми захисту прав суб'єктів господарювання від рейдерських нападів	91
<i>Файер О. А.</i> Договір страхування професійної відповідальності: поняття й загальна характеристика	96
<i>Заярний О. А.</i> До питання про відшкодування збитків, завданих органами, наділеними господарською компетенцією у субординаційних організаційно-господарських відносинах	102
<i>Козачук Ю. С.</i> Вексель у міжнародному приватному праві: матеріальне та колізієне регулювання	112
<i>Гаврилюк В. М.</i> Правонаступництво при реорганізації юридичних осіб: поняття та ознаки	122
<i>Камінська І. В.</i> Гарантії незалежності суддів в Україні: поняття та класифікація	129
<i>Пацурій Ю. Б.</i> Договір як підстава виникнення страхових правовідносин у сфері господарювання	138
<i>Слободчикова Н. В.</i> Особливості припинення провадження у справі про банкрутство	149
<i>Шиян О. А.</i> Деякі проблеми визначення поняття «іновація» в господарському законодавстві	155
<i>Осталичук О. В.</i> Актуальні питання дійсності договорів оренди нерухомого майна (за матеріалами практики господарських судів)	164
Гордість господарської (арбітражної) системи	
Життєва позиція Віктора Москаленка	174
Вітання з нагоди ювілею Хандуріка Миколи Івановича	177

- сниси // Ринок, підприємство, економіка. – 2012. – № 4. – С. 42–47.
13. Про аквакультуру : Закон України від 18.09.2012 № 5293-VI // Голос України. – 2012. – № 195. – 17 жовтня.
14. Про Колегію розвитку рибного господарства України : Постанова Верховної Ради України від 13.07.2000 № 1885-III // ВВР України. – 2000. – № 41. – С. 344.
15. Статистичний щорічник України за 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
16. Про затвердження Загальнодержавної програми охорони та відновлення доквілля Азовського і Чорного морів : Закон України від 22.03.2001 № 2533-III // ВВР України. – 2001. – № 28. – Ст. 135.
17. Про затвердження Програми розвитку інфраструктури ринку риби, інших водних живих ресурсів та харчової продукції, що з них виробляється, на 2005–2010 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2004 р. № 1755. // Офіційний вісник України. – 2004. – № 52. – Ст. 3450.
18. Про затвердження Комплексної програми діяльності з припинення незаконного вилову риби іноземними судами в територіальному морі та виключній (морській) економічній зоні України на 2002–2006 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 12.09.2002 № 1353 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 38. – Ст. 1772.
19. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку водного господарства : Закон України від 17.01.2002 № 2988-III // ВВР України. – 2002. – № 25. – Ст. 172.
20. Про затвердження Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року : Закон України від 24.05.2012 № 4836-VI // ВВР України. – 2012. – № 17. – Ст. 146.
21. Про Національну програму будівництва суден рибпромислового флоту України на 2002–2010 роки : Закон України від 17.01.2002 № 2987-III // ВВР України. – 2002. – № 24. – Ст. 164.
22. Про затвердження Державної цільової економічної програми розвитку рибного господарства на 2012–2016 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1245 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 95. – Ст. 3455.
23. Про затвердження Морської доктрини України на період до 2035 року : постанова Кабінету Міністрів України від 07.10.2009 № 1307 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 94. – С. 3216.
24. Писемна К. С. Господарсько-судове забезпечення стимулювання розвитку суднобудування та судноремонту / К. С. Писемна. – Х. : ФІНІІ, 2009. – 184 с.

Буткевич О. В. Проблеми хозяйственно-правового обеспечения развития рыбной отрасли Украины.

Исследованы нормативно-правовые акты по регулированию развития рыбного хозяйства, определены проблемы относительно того. Обращено внимание на то, что современное состояние законодательного регулирования рыбопромышленной отрасли не является оптимальным, обосновывается необходимость усовершенствования прогнозного и программного обеспечения развития рыбной отрасли, которое должно иметь иерархический характер.

Ключевые слова: рыбное хозяйство, субъекты рыбного хозяйства, государственная программа.

Butkevich O. V. The Problems of economic-legal maintenance of development of fish industry of Ukraine.

Investigated normative-legal acts for regulation of fisheries development, certain problems regarding this. Attention is drawn to the fact that the current state of legislative regulation of the fishing industry is not optimal, the necessity of improvement of the forecast and software development of fishing industry, which should have a hierarchical character.

Key words: fisheries, subjects of fisheries, the state program.

О. Я. Кузьмич,
кандидат юридических наук,
доцент кафедры судочинства Юридического института
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

УДК 347.43 : 347.447.86

ОСОБЛИВОСТІ ПРИПИНЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З ДОГОВОРУ НА КОРИСТЬ ТРЕТЬОЇ ОСОБИ НА ПІДСТАВІ ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ, НАСТАННЯ ЯКИХ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ВОЛІ КОНТРАГЕНТІВ

У статті аналізуються особливості припинення зобов'язань з договорів на користь третіх осіб на підставі юридичних фактів, настання яких залежить від волі сторін, а саме: у зв'язку з належним виконанням, передачею відсутнього, зарахуванням зустрічних вимог, домовленістю сторін і процентом боргу тощо.

Ключові слова: договір на користь третьої особи, кредитор, боржник, третя особа, припинення зобов'язань, відступне.

Проблематика припинення договірних зобов'язань у різні історичні періоди неодноразово знаходила в центрі уваги науковців, однак характерною рисою таких досліджень є те, що предметом їх вивчення здебільшого є традиційні договірні зобов'язання, тобто зобов'язання, виконання яких здійснюється на користь кожного із контрагентів, а зобов'язання з договорів на користь третіх осіб практично не потрапили в поле зору наукових зацікавлень. Усе це не сприяє ефективному використанню такої договірної конструкції в договірній практиці, що її обумовлює актуальність обраної дослідження.

Метою пропонованої статті є аналіз особливостей правового регулювання припинення зобов'язань із договорів на користь третіх осіб на підставі юридичних фактів, настання яких залежить від волі сторін договору.

Під припиненням договірних зобов'язань

в юридичній літературі пропонується розуміти добровільну чи примусову ліквідацію (погашення) у сторін прав та зобов'язань за договірними чи законодавчими підставами та припинення між ними правового зв'язку, за винятком прязвозахисних відносин, пов'язаних із невиконанням на момент припинення зобов'язання окремих зобов'язань, вимогами про якість продукції, товарів у межах гарантійних термінів та строків повної давності [4, с. 53].

Одним із критеріїв, який лежить в основі поділу шістьох припинення договірних зобов'язань, є волеволий, згідно з яким до підстав припинення договірних зобов'язань, настання яких залежить від волі сторін договору, як правило, відносять: належне виконання, передачу відсутнього, зарахування зустрічних вимог, домовленість сторін і проценту боргу. Як відзначено Т. В. Болгар,

підстави припинення зобов'язання з волі сторін за своєю юридичною природою належать до правочинів, оскільки є діями, спрямованими на припинення цивільних прав та обов'язків [1, с. 256].

Звернемо увагу передусім на належне виконання як одну із підстав припинення договірних зобов'язань (ч. 1 ст. 526 ЦК України). Згідно з ч. 1 ст. 526 ЦК України зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог ЦК України, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обігу або інших вимог, що звичайно ставляться. Виконання зобов'язання, як відзначав О. С. Іоффе, є природним способом його припинення, який співпадає з тією метою, для досягнення якої таке зобов'язання встановлювалося. Як писав автор, у реальному виконанні зобов'язання зацікавлений кожен із його учасників, тому більшість зобов'язань є такими, що припиняються шляхом їх виконання, тобто внаслідок вчинення дій, які є змістом обов'язків, покладених на кожного із контрагентів.

Однак, на думку цього ж дослідника, припинення зобов'язання може бути обумовлене не будь-яким виконанням, а тільки належним виконанням – щодо суб'єктів, предмета, місця, способу та строку. Якщо учасники зобов'язання порушують хоча б одну із вказаних умов належного виконання, зобов'язання не припиняється, а трансформується, змінюється, оскільки в такому випадку до основного обов'язку несправного контрагента, що є змістом зобов'язання, додаються нові, додаткові обов'язки – відшкодування збитків, сплата неустойки тощо. Тільки вчинення сторонами всіх дій, які охоплюються таким зобов'язанням, буде підставою, з настанням якої таке зобов'язання припиняється [3, с. 185–186]. Безумовно, сказане є актуальним і щодо зобов'язань з договорів на користь третіх осіб, оскільки незалежно від того, чи йдеться про традиційні договори, чи договори на користь третіх осіб, у будь-якому випадку кожен із них суб'єктами цивіль-

них прав укладається з метою належного їх виконання. Інше питання, що в силу певних підстав такі договори через деякий час можуть бути припиненими не у зв'язку із належним їх виконанням, а у зв'язку із настанням інших юридичних фактів. Як зазначила Т. В. Боднар, відповідність поведінки (вчинення певних дій або утримання від дій) зобов'язаної сторони (боржника) умовам договору, в яких зафіксовані такі елементи виконання зобов'язання, як предмет, суб'єкт, місце, строк (термін) та спосіб, дає підстави оцінювати її (поведінку) як виконання зобов'язання належним чином. І, навпаки, невідповідність поведінки боржника хоча б одному із параметрів, встановлених умовами договору, є доказом неналежного виконання [1, с. 98–99]. Таким чином, договір, укладений на користь третьої особи, вважається виконаним належним чином, якщо його виконання відбулося в тому числі безпосередньо за умовами, встановленими у договорі щодо третьої особи.

Серед підстав припинення договірних зобов'язань, настання яких залежить від волі сторін, виділяють і передавання боржником кредиторів відступного. Так, відповідно до ч. 1 ст. 600 ЦК України зобов'язання припиняється за згодою сторін внаслідок передавання боржником кредиторів відступного (грошей, іншого майна тощо). Розмір, строки й порядок передавання відступного встановлюються сторонами. Як відзначено в юридичній літературі, відступне – це передача замість виконання зобов'язання певного майна, сплати певної суми грошей тощо. Зміст відступного полягає у наданні боржника за згодою кредитора можливістю замінити первісний предмет виконання іншим, зберігаючи при цьому зобов'язальні відносини [5, с. 36]. Виходячи із зазначеного, а також положень ст. 636 ЦК України, для передавання боржником кредиторів відступного згоди третьої особи після вираження нею наміру скористатися наданим їй правом не вимагається. Однак, як випливає із юридичної суті договору на користь третьої особи, по-

ложення ч. 1 ст. 600 ЦК України навряд чи є таким, яке в аналізованому випадку враховує інтереси третіх осіб, оскільки, розраховуючи на отримання відповідної вигоди та користі від реалізації наданого на підставі договору права вимоги, треті особи можуть вступити й у певні цивільні правовідносини. Крім того, на що також необхідно звернути увагу, домовившись про припинення зобов'язання у зв'язку із передаванням відступного, ні сторона, яка уклала договір, ні боржник третьої особи можуть і не повідомити, з огляду на те, що такого обов'язку у випадку, про який йдеться, законодавцем на них не покладается.

Як випливає із специфіки аналізованої підстави припинення зобов'язання, сторони не обмежені в можливості домовитися про передавання відступного й на стадії порушення договірних зобов'язань. Однак у цьому випадку, поряд із ч. 1 ст. 600 ЦК України, має застосовуватися й положення ч. 2 ст. 622 ЦК України, згідно з яким у разі передавання відступного боржник звільняється від обов'язку виконати зобов'язання в натурі. З огляду на зазначене, а також виходячи із специфіки конструкції договору на користь третьої особи, слід відзначити, що положення ч. 2 ст. 622 ЦК України є таким, яке навряд чи узгоджується з інтересами третіх осіб. Крім того, враховуючи, що для передавання боржником кредиторів відступного згоди третьої особи після вираження нею наміру скористатися наданим їй правом на сьогоднішній день не вимагається, тому необхідно зробити висновки, що передавання боржником кредиторів відступного (грошей, іншого майна тощо) після вираження наміру третьою особою скористатися наданим їй правом, незалежно від динаміки розвитку зобов'язальних правовідносин, має здійснюватися вже за згодою останньої, якщо інше не буде встановлено в договорі.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 601 ЦК України зобов'язання припиняється зарахуванням зустрічних однорідних вимог, строк виконання яких не встановлений або визначений

моментом пред'явлення вимоги. Крім того, як передбачено ч. 2 аналізованої статті, зарахування зустрічних вимог може здійснюватися за заявою однієї зі сторін.

Як відзначено в юридичній літературі, зарахування можливе за наявності таких умов:

1) зустрічність вимог. Це означає, що сторони одночасно беруть участь у двох зобов'язаннях і при цьому кредитор за одним зобов'язанням є боржником в іншому зобов'язанні;

2) однорідність вимог (гроші, однорідні речі). При цьому, як відзначається, слід мати на увазі, що сторони з метою проведення зарахування своєю угодою не можуть змінювати предмет вимог (наприклад, оцінити речі в грошах). Така шугучна «однорідність» не має правового значення, і зарахування неможливе. Однорідність повинна виявлятися й у природі зобов'язань;

3) «дозрілість» вимог. Необхідно, щоб строк виконання зобов'язань або вже настав, або був визначений моментом запитання, або щоб термін не був вказаний взагалі, тобто виконання можна було б вимагати в будь-який момент;

4) ясність вимог. Припускається, що між сторонами немає спору стосовно характеру зобов'язання, його змісту, умов виконання і т. д. Якщо одна сторона звернулася із заявою про зарахування, а інша сторона зобов'язання протиставить цій вимозі заперечення стосовно характеру, терміну, розміру виконання тощо, то у такому випадку суперечка підлягає судовому розгляду і зарахування можливе за рішенням суду (господарського суду) [5, с. 36–37].

Зарахування, як спосіб припинення зобов'язання, про що також писав О. С. Іоффе, характеризується тим, що, якщо зіштовхуються дві зустрічні однорідні вимоги, строк виконання яких настав, вони погашають одна одну. Волночас серед вимог, які є необхідними для припинення зобов'язання на підставі зарахування, автор також виділяє таку особливість, як зустрічність вимог, які зараховуються, тобто такий стан, коли дві

особи перебувають водночас у двох зобов'язаннях, і той, хто є кредитором в одному з них, є боржником в іншому. Тільки в цьому випадку дві вимоги можуть протистояти одна одній і, відповідно, тільки за цієї умови практично можливе здійснення зарахування. В іншому випадку, як пише автор, для зарахування не буде ніяких підстав [3, с. 190].

Отже, враховуючи зазначене, а також виходячи з юридичної природи договору на користь третьої особи, необхідно зробити висновок, що специфіка конструкції цього договору є такою, що виключає можливість припинення зобов'язань, які виникають з таких договорів, на підставі зарахування. Такий висновок випливає з того, що однією з умов припинення договірних зобов'язань на підставі зарахування є зустрічність вимог.

Необхідно звернути увагу: незалежно від того, що сторона, яка уклала договір, будучи кредитором за аналізованим договором, водночас може бути боржником в іншому договірному зобов'язанні, де кредитором буде особа, яка є боржником за договором на користь третьої особи, такі вимоги за своїм характером не будуть зустрічними, оскільки виконання однієї з них буде здійснюватися не на користь сторони, яка уклала договір, і яка при цьому є боржником в іншому договірному зобов'язанні, а на користь третьої особи. Іншими словами, коли йдеться про зустрічність вимог, то насамперед необхідно, щоб таким вимогам відповідали обов'язки, виконання яких має здійснюватися також на користь осіб, які є носіями таких вимог, а не на користь третіх осіб, на користь яких укладені договори.

Як свідчить аналіз юридичної літератури, дослідження юридичної природи такої підстави припинення договірних зобов'язань, як зарахування зустрічних однорідних вимог, велися здебільшого в контексті договірних зобов'язань, виконання яких здійснювалося на користь кожного із контрагентів, тому така особливність, як адресність виконання, що є актуальною для договорів на користь третіх осіб, як правило, не враховувала-

ся. Таким чином, з огляду на специфіку договорів, про які йдеться, під зустрічністю вимог слід розуміти не тільки наявність зобов'язального права вимоги, але також і те, на чий користь буде здійснюватися виконання обов'язку, який відповідає такій вимозі, тобто чи на користь особи, яка є носієм такої вимоги, чи безпосередньо на користь третьої особи. На нашу думку, під зустрічністю вимог слід розуміти й те, щоб такої вимози відповідав обов'язок, виконання якого здійснювалося б безпосередньо на користь особи, яка володіє відповідним правом вимоги.

Так, серед підстав припинення договірних зобов'язань, настання яких залежить від волі сторін, виділяють і новачку. Як передбачено ч. 2 ст. 604 ЦК України, зобов'язання припиняється за домовленістю сторін про заміну первісного зобов'язання новим зобов'язанням між тими самими сторонами (новачка). Як відзначає Т. В. Боднар, на відміну від інших правочинів сторін, які мають наслідком припинення зобов'язань, зокрема від відступного, новачка не припиняє правового зв'язку сторін, оскільки замість зобов'язання, дія якого припиняється, виникає узгоджене ними нове зобов'язання [1, с. 262].

Як відзначив О. С. Іоффе, новачкою є домовленість, на підставі якої сторони домовляються про заміну існуючого між ними зобов'язання іншим, новим зобов'язанням. Внаслідок новачки старе зобов'язання припиняється, однак його учасники не втрачають між собою правових зв'язків, оскільки на основі попереднього зобов'язання виникає нове [3, с. 192–193]. Крім того, правовою підставою виникнення нового зобов'язання при новачці є домовленість сторін про припинення попереднього. Тому від цієї попередньої зобов'язання залежить дійсність нового [3, с. 193]. Виходячи з аналізу конструкції договору на користь третьої особи, можна відзначити, що специфіка такого договору не виключає можливості припинення його її за цією підставою. Зокрема, як випливає із юридичної природи новачки, а також загальних положень ст. 636 ЦК України, внаслідок

новачки первісне зобов'язання може бути замінене сторонами як зобов'язанням, виконання якого вже буде здійснюватися на користь самих сторін, так і зобов'язанням, виконання якого буде здійснюватися на користь третьої особи, оскільки жодних обмежень із цього приводу цивільним законодавством не передбачається. Слід звернути увагу, що для такої домовленості сторін згода третьої особи після вираження нею наміру скористатися наданим їй правом, як і у вказаних випадках, не вимагається.

До підстав припинення договірних зобов'язань, які належать до аналізованої групи, належить і прощення боргу. Так, згідно із ч. 1 ст. 605 ЦК України, зобов'язання припиняється внаслідок звільнення (прощення боргу) кредитором боржника від його обов'язків, якщо це не порушило прав третіх осіб щодо майна кредитора. Оскільки звільнення від боргу, як відзначається в юридичній літературі, є різновидом припинення зобов'язання за домовленістю сторін, то можливе воно тільки зі згоди кредитора. Боржник має право заперечувати проти зняття з нього боргу, але тільки доти, доки не настав строк виконання зобов'язання. Якщо строк виконання зобов'язання настав, то боржник або має виконати зобов'язання, або зобов'язаний прийняти звільнення від боргу. Прощення боргу одним із контрагентів не звільняє його від виконання зустрічного обов'язку (наприклад, прощення боргу у виді сплати квартирної плати не звільняє наймодавця від здійснення капітального ремонту, передбаченого договором) [5, с. 37].

Предметом прощення, як відзначається в доктринальних дослідженнях, є звільнення боржника від виконання зобов'язання як грошового, так і іншого змісту, як повністю, так і в певній частині. Прощення боргу належить до безоплатних правочинів (подібно до дарування). Отже, випадки, коли прощення передбачає наявність будь-якого зустрічного надання майнового характеру з боку боржника, знаходяться за межами цієї юридичної конструкції [2, с. 55]. Необхідність у прощенні

боргу, як правило, виникає, коли виконання зобов'язання ускладнене, або коли боржник прострочив виконання, тобто у ситуаціях явної згоди на припинення зобов'язання шляхом прощення боргу, яка (згода) на практиці має характер конклюдентних дій [2, с. 55]. Отже, виходячи із зазначеного, а також специфіки договору на користь третьої особи, правовим наслідком прощення боргу стороною, яка уклала договір, буде звільнення боржника від виконання ним свого обов'язку на користь третьої особи. Водночас, на що необхідно звернути увагу, для припинення зобов'язання за цією підставою згода третьої особи після вираження нею наміру скористатися наданим їй правом, як і при перевірці боржником кредитором відступного, новачки тощо, також не вимагається.

З огляду на специфіку договору на користь третьої особи виникає запитання щодо того, чи може крім сторони, яка уклала договір, ще й третя особа звільнити боржника від виконання ним свого обов'язку. Виходячи з аналізу юридичної природи такої підстави припинення договірних зобов'язань, а також положень ч. 1 ст. 605, ст. 636 ЦК України необхідно зробити висновок, що таким правом треті особи не володіють і не можуть володіти, оскільки таке право належить і повинно належати винятково сторонам договірних зобов'язань.

Крім передачі відступного, зарахування, новачки, прощення боргу до підстав припинення зобов'язань, настання яких залежить від волі сторін, в доктрині цивільного права відносять й відмову від договору та його розірвання. Слід відзначити, що припинення зобов'язань з договорів, про які йдеться, у зв'язку із відмовою від такого договору чи його розірвання повинно здійснюватися з урахуванням ч. 3 ст. 636 ЦК України. Зокрема, як передбачено положенням цієї правової норми, з моменту вираження третьою особою наміру скористатися своїм правом сторони не можуть розірвати або змінити договір без згоди третьої особи, якщо інше не встановлено договором. Доцільність запро-

вадження такого обмеження зумовлена, насамперед, необхідністю збереження стабільності цивільного обороту, адже третя особа, як уже відзначалося, розраховуючи на отримання вигоди та користі від реалізації наданого їй на підставі договору права, могла вступити в цивільний оборот. Таке обмеження, на що необхідно звернути увагу, стосується винятково таких підстав припинення договірних зобов'язань, як відмова від договору та його розірвання. Водночас, що стосується інших підстав припинення зобов'язань, настання яких залежить від волі сторін, то, відповідно, законодавець за договорами, про які йдеться, таких обмежень не передбачає, що на нашу думку, не зовсім узгоджується з інтересами третіх осіб та не може сприяти збереженню стабільності цивільного обороту. Крім того, домовившись про припинення договірних зобов'язань, сторони не зобов'язані про це повідомляти третіх осіб. Отже, виходячи із зазначеного, необхідно зробити висновок, що перелання відступного, новація, прощення боргу після вираження наміру третьою особою скористатися наданим їй на підставі договору правом, за загальним правилом, повинні здійснюватися винятково за згодою третіх осіб.

Слід відзначити, що правочин, яким опосередковується припинення договірних зобов'язань, може бути вчиненим і за конструкцією договору на користь третьої особи, зокрема йдеться про такі підстави припи-

нення зобов'язань, як передавання відступного, новація чи домовленість загалом (ч. 1 ст. 604 ЦК України). Крім того, на вчинення таких правочинів, на що необхідно звернути увагу, не впливає й те, чи йдеться про припинення зобов'язань, які виникли з традиційних договорів, чи з договорів на користь третіх осіб.

Припинення зобов'язань може здійснюватися не тільки на стадії їх виконання, але й також на стадії їх порушення. Однак, як впливає з аналізу специфіки конструкції договору на користь третьої особи та правових наслідків порушення договірних зобов'язань загалом, правочин, яким опосередковується припинення зобов'язання за договорами, про які йдеться, за винятком передавання відступного (ч. 2 ст. 622 ЦК України), не може звільнити боржника від відповідальності перед третіми особами за порушення такого договору.

Підсумовуючи зазначене, доходимо висновків, що специфіка конструкцій договорів на користь третіх осіб виключає можливість припинення зобов'язань із таких договорів на підставі зарахування зустрічних однорідних вимог; натомість передавання відступного, новація, прощення боргу після вираження наміру третьою особою скористатися наданим їй на підставі договору правом, за загальним правилом, повинні здійснюватися винятково за згодою третіх осіб.

Список використаних джерел

1. Боднар Т. В. Договірні зобов'язання в цивільному праві: (Загальні положення) : навч. посіб. / Т. В. Боднар. – К. : Юстініан, 2007. – С. 253.
2. Договірне право : конспект лекцій / І. В. Жилінкова, В. І. Борисова, І. В. Спасиби-Фатєєва [та ін.] ; за заг. ред. І. В. Жилінкової, В. І. Борисової. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2008. – 116 с.
3. Иоффе О. С. Обязательственное право / О. С. Иоффе. – М. : Юрид. лит., 1975. – 880 с.
4. Міхно О. І. Припинення договору за цивільним законодавством України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О. І. Міхно. – К., 2007. – 23 с.
5. Цивільне право України : підручник : у 2 т. / за ред. С. О. Хрипковова, Н. Ю. Голубової. – Х. : Одиссей, 2008. – Т. 2. – 872 с.

Кузьмич О. Я. Особенности прекращения обязательств по договорам в пользу третьих лиц на основании юридических фактов, наступление которых зависит от воли контрагентов.

В статье анализируются особенности прекращения обязательств по договорам в пользу третьих лиц на основании юридических фактов, наступление которых зависит от воли сторон, а именно: в связи с надлежащим исполнением, передачей отступного, зачетом встречных требований, договоренности сторон и прощением долга и т. п.

Ключевые слова: договор в пользу третьего лица, кредитор, должник, третье лицо, прекращение обязательств, отступное.

Kuzmich O. Y. Features of termination of agreement obligations to third party under legal facts, the occurrence of which depends on the will of counterparty.

The article deals with the characteristics of the termination of agreement obligations in behalf of third parties based on legal facts, the occurrence of which depends on the will of the parties, in particular in connection with the proper performance, the indemnity providing, the enrollment of counterclaims, parties' agreement and debt forgiveness and so on.

Key words: agreement in favor of a third party, the creditor, the debtor, third party, termination of obligations, indemnity.